

største ensidighed m.h.t. eksportvarer og -markeder, og at disse hårde realiteter afspejlede sig i forhandlingsresultaterne gennem hele perioden. Det engelske eksportfremstød blev en succes på bekostning af hovedkonkurrenten Tyskland og trediepart som Polen, USA og den internordiske handel.

Udviklingen gennem 30'erne kendetegnedes af øget stormagtsrivalisering, tysk eksportoffensiv støttet af clearingkrav, oprustning med øget efterspørgsel efter bl.a. strategisk vigtige svenske eksportvarer og USA's tilbagevenden som en betydningsfuld handelspartner efter handelsaftalen 1935. Forfatteren påviser, at Sverige herigennem fik et så stærkt forbedret »manöverutrykke«, at det i 1939 med held kunne modstå vidtgående engelske krav. Ikke mindst påvisningen af USA's rolle i den forbindelse er et væsentligt resultat. Tankerne på både tysk og engelsk side om Norden som økonomisk og politisk interessesfære fremhæves som tendens snarere end realitet. Det samme gjaldt de engelske planer om en økonomisk forståelse med Tyskland, der førte til Düsseldorf-aftalerne mellem det engelske og tyske industriforbund den 16. marts 1939, dagen efter den tyske indmarch i Prag! De sigtede på en vidtgående udvidelse af kartelsamarbejdet mellem tysk og engelsk industri og på at hæmme uønsket industrialisering i den agrare og råstofproducerende periferi (bl.a. Norden). Det sidste har forfatteren belyst ved sine studier i arkivet fra *Federation of British Industries*, en væsentlig supplerung af det ellers hovedsagelig officielle kildemateriale.

Fra at have været et forsømt område er mellemkrigstidens handelspolitik i de senere år blevet behandlet i adskillige grundlæggende værker (senest af Harm Schröter og Susan Seymour, anm. i HT 1984, s. 137-144), hvis resultater forfatteren har indarbejdet i sin bog, som således bliver en fortræffelig indgang til hele dette forskningsfelt. Undersøgelsen er foretaget indenfor forskningsprojektet »Stormagterne og Sverige 1905-45«.

Helge Bjerre Knudsen

INGER VEJ NIELSEN: *The Dahlerus Mission*. Odense University Press, 1984. 67 s.

Bogen behandler den svenske forretningsmand Birger Dahlerus' mæglingsforsøg sommeren 1939 på at afværge en europæisk storkrig. Han var Görings ven og påtog sig at viderebringe tyske og engelske synspunkter uden om de normale diplomatiske kanaler. Forf. kalder beskedent sit bidrag »my little story«, og her må man give hende ret.

Det er en let ændret version af en amerikansk MA afhandling (thesis) fra 1972. Man må undre sig noget over emnet. Denne mæglingsvirksomhed ville have haft sin naturlige plads i en biografi over Dahlerus. Men det er der ikke tale om. Emnet ses udelukkende som et bidrag til belysning af udbruddet af Anden Verdenskrig. Og her må det siges, at denne episode er aldeles ubetydelig – hvilket forf. også selv nævner i konklusionen. Det ville derfor have været rimeligt, om episoden var blevet sat ind i den større ramme, hvori den udspilles. Men der ses ingen analyser af stormagternes motiver og interesser i 1939. Bogen består udelukkende af en meget detaljeret og kronologisk fremadskridende redegørelse for Dahlerus' møder med tyskerne og englænderne. Et af problemerne ved bogen er, at forf. ved den langt senere udgivelse ikke har inddraget den megen litteratur

om den tyske og især om den engelske politik, der netop er udkommet efter 1972. Hendes kildegrundlag er alene de trykte dokumenter. Det er her værd at erindre, at de trykte engelske akter er uden de meget værdifulde kommentarer fra embedsmændene. Hun nævner intet om, at hun har forsøgt at få adgang til svensk materiale, selv om hun enkelte gange strejfer problemet om den svenske regerings forhold til Dahlerus.

Mærkeligt nok underkastes hovedkilden, Dahlerus' egen version efter krigen, ingen nøjere undersøgelse. Det bliver kun til spredte bemærkninger, der bestemt ikke øger tilliden til den. Man må give forf. ret i hovedkonklusionen, nemlig at Göring bare brugte sin ven til at så splid mellem englænderne og polakkerne, samt at englænderne ingen tillid havde til Dahlerus' person. Men derved bliver hele episoden jo også ret uinteressant. Interesses modsætningerne mellem Tyskland og England var ganske enkelt for store til, at en mægling kunne lykkes. Anden Verdenskrig udbrød ikke på grund af fejltagelser i parternes opfattelser af hinanden. Den engelske ledelse sommeren 1939 *havde* erkendt, hvad Hitlers mål var, og at de var uacceptable. Herved kunne en enkelt mands sidste-minut-mægling intet ændre. Mest interessant i bogen er måske de få lys, der kastes over Dahlerus' tvivlsomme karakter, både i privatlivet og politisk.

Kay Lundgreen-Nielsen

HANS PALLE LOHMANN: Dansk Folkefællesskab 1936-42. En fascistisk, nationalistisk og idealistisk bevægelse. Odense University Studies in History and Social Sciences, vol. 87. Odense Universitetsforlag, 1984, 118 s. Ill. 2 bilag. 97,60 kr.

En række af 30'ernes højreradikale grupperinger er inden for de seneste år behandlet i artikler og bøger udsprunget af studenterspecialer: J.A.K., LS, DNSAP og KU. Med denne bog omfatter rækken nu også Dansk Folkefællesskab, der stiftedes i 1936 af udbrydere fra DNSAP samlet om præsten Anders Malling. Partiet nåede kun i en kort periode op over 500 medlemmer. Ideologisk placerede det sig imellem sit ophav, hvorfra det i starten tog førerprincippet og antisemitismen i arv, og Arne Sørensen's Dansk Samling, med hvilket det delte en stærkt kritisk holdning over for DNSAP's følgagtighed over for Tyskland. Mest opmærksomhed opnåede Dansk Folkefællesskab i forbindelse med afholdelsen af agitationsmøder fælles med Arne Sørensen og de oppositionelle konservative Pürschel og Westergaard i 1938. I 1939 overgik ledelsen til grosserer Johannes Sørensen. Denne var i 1940 aktiv i den såkaldte Danmarkskreds, der rumstede med planer om en alternativ regeringsmulighed på nationalt grundlag, efter at besættelsen angiveligt havde demonstreret det parlamentariske systems fallit. Kritikken af DNSAP og den, dermed sammenhængende, tiltagende distance over for besættelsesmagten førte i begyndelsen af 1942 til forbud mod partiavisen, hvormed partiet ophørte.

Lohmann baserer sig først og fremmest på partiets ugeavis og på et partiarkiv i Rigsarkivet med korrespondance mellem Sørensen og Malling. Dette materiale tillader ikke altid at trænge om bag de ydre politiske manifestationer og tilkendegivelser, specielt ikke efter Mallings tilbagetræden i 1939. Dog er